

Suomen yhtiöoikeusyhdistys ry:n lausunto Osakkeenomistajan oikeudet –työryhmän muistiosta

Valtiovarainministeriö on pyytänyt Suomen yhtiöoikeusyhdistys ry:ltä lausuntoa Osakkeenomistajan oikeudet työryhmän mietinnöstä koskien direktiivin 2017/828/EU voimaansaantoa Suomessa (Lausuntopyyntö VM080:00/2017). Yhdistys kiittää lausuntopyyntöä ja lausuu mietinnöstä seuraavaa:

Yhdistys keskittyy launnossaan mietinnön yhtiöoikeudellisiin osiin, etupäässä palkitsemispolitiikkaan ja lähipiiritoimien hyväksymiseen. Yhdistys toteaa, että sinällään ehdotuksen sääntelyn jakautuminen arvopaperi- ja osakeyhtiölain (ja muiden yhteisölakien) kesken on oikeasuuntainen. Samoin on perusteltua säätää joitakin poikkeuksia pörssiyhtiöiden ja muiden yhtiöiden välille.

Johdon palkitseminen

Johdon palkitsemisen osalta yhdistys toteaa, että palkitsemista koskevat mietinnön osiot ovat yhdistyksen mukaan pääosin perusteltuja. Yhdistys pitää kuitenkin ongelmallisena sitä, että mietinnön mukaan yhtiöjärjestysmääräyksellä voitaisiin oikeuttaa osakeyhtiön hallintoneuvosto päättämään yhtiön toimitusjohtajan palkitsemisesta (ehdotetut OYL 6:20 ja 6:21). Kun osakeyhtiölain mukaan yhtiöjärjestysmääräykselläkin toimitusjohtajan nimittämisestä päättämistä ei voida antaa hallintoneuvoston tehtäväksi, ei yhdistyksen mielestä ole perusteltua antaa vastaavaa oikeutta myöskään tämän palkitsemisesta päättämiseksi. Pahimmillaan hallintoneuvoston oikeus päättää toimitusjohtajan palkitsemisesta voi johtaa hallituksen suhteellisen aseman heikkenemiseen suhteessa alaisenaan toimivaan toimitusjohtajaan ja siten heikentää osakeyhtiön toimivaa hallintoa.

Yhdistys kiinnittää huomiota siihen, että mietinnön mukaan hallituksen ja toimitusjohtajan palkitsemisesta päättäminen ei ole osa yhtiön tavanomaista toimintaa jolloin niitä saatetaan joutua arviomaan lähipiiritoimina (s. 159). Yhdistyksen näkemyksen mukaan ainakin hallituksen jäsenten ja toimitusjohtajan markkinoilla tavanomaisten palkkioista päättämisen tulisi katsoa olevan yhtiön tavanomaista toimintaa. Kysymyksellä on suuri merkitys myös suppeasti omistetuissa yhtiöissä, joissa mietinnössä esitetty voisi johtaa siihen, että käytännössä vähemmistöomistajat voisivat yksin päättää hallituksen ja toimitusjohtajan palkkioista. Nykymallissa palkkioista suppeasti omistetussa yksityisessä yhtiössä päättää pääomistaja ja tämän nimeämä hallitus. Palkkioiden määrittely lähipiiritoimeksi saattaa aiheuttaa yhdessä ehdotetun päätöksentekosäännön kanssa sen, ettei mikään ehdotus hallituksen palkkioksi täytä vaadittua kaksinkertaista päätöksentekokriteeriä. Tällöin yhtiökokous ei pysty päättämään lainkaan hallituksen palkkioista. Oikeussuojaa vähemmistöomistajille antavat mm. esteellisyysäännökset ja yhdenvertaisuusperiaate, jotka tehokkaasti estävät ylisuurten palkkioiden maksamisen pääomistajalle itselleen. Hallituksen ja toimitusjohtajan palkkioiden suhdetta lähipiiritoimiin tulisi siten harkita uudelleen.

Lisäksi yhdistys kiinnittää huomiota ehdotetun OYL 5:3a:n perusteluihin, joissa todetaan, että palkitsemispolitiikkaa muutettaessa olisi selostettava miten uudessa palkitsemispolitiikassa on otettu huomioon kannanotot, jotka on esitetty aiemman palkitsemispolitiikan vahvistamisen jälkeen julkistettujen palkitsemisraporttien yhtiökokouskäsittelyssä. Yhdistys toteaa, että on odotettavissa, että pörssiyhtiöiden yhtiökokouksissa tullaan esittämään hyvin eritasoisia

kannanottoja palkitsemispolitiikasta, joista osa saattaa olla oikeudellisesti irrelevantteja, mahdottomia toteuttaa tms. Tästä syystä perusteluissa voisi olla syytä todeta, että esim. vain merkitykselliset tai olennaiset kannanotot on huomioitava asiakohdassa.

Lähipiiritoimet

Yhdistys toteaa, että kysymys esteellisyysääntelyn uudistamisesta on osakeyhtiöiden käytännön toiminnan kannalta mahdollisesti koko mietinnön keskeisin asia. Nykyinen esteellisyysääntely on, kuten mietinnössäkin todetaan, monelta osin tulkinnanvarainen ja osin vanhentunut. Nykyisen sääntelyn tulkinnanvaraisuudesta huolimatta se ei kuitenkaan ole aiheuttanut erityisen poikkeavaa määrää oikeudenkäyntejä tai muita huomattavia kuluja aiheuttavia toimenpiteitä. Puutteistaan huolimatta nykysääntelyä voidaan pitää joustavuudessaan jossain määrin toimivana.

Yhdistys katsoo kuitenkin, että mietinnössä esitetyt ehdotukset esteellisyysääntelyn korvaamisella lähipiiritoimien sääntelyllä ovat monelta osin ongelmallisia. Ehdotusten ongelmallisuuden vuoksi yhdistys esittää, että esteellisyysäännöksiä pohdittaisiin vielä lisää, mahdollisesti uudessa työryhmässä. Yhdistys esittää, ettei nykyistä esteellisyysääntelyä kumottaisi ennen asian jatkoselvittämistä. Mikäli esteellisyyskysymystä ei pystytä jatkovalmistelemaan ennen direktiivin täytäntöönpanoa, yhdistys esittää, että lähipiiritoimien sääntely sisällytettäisiin ensi vaiheessa osakeyhtiölakiin direktiivin sallimassa minimissä, ts. etupäässä vain pörssiyrityksiä koskevana.

Mietinnössä esitettyjen kantojen ongelmallisuudelle on yhdistyksen mielestä useita syitä. Ensinnäkin mietinnössä esitettyjen esimerkkien valossa sekä myös huomioiden, että direktiivin vaatimukset lähipiirisääntelyn voimaansaattamisesta koskevat ainoastaan pörssiyrityksiä, vaikuttaa siltä, että lähipiirisääntelyä on etupäässä pohdittu suurten pörssiyritysten toiminnan kannalta, vaikka sääntelyn ehdotetaan koskevan kaikenlaisia yhtiöitä. Vaikka yhdistys sinällään pitää perusteltuna lähtökohtana lähipiiritoimien suunnilleen samankaltaista sääntelyä pörssiyrityksissä ja ei-pörssiyrityksissä, yhdistys pelkää, ettei uuden sääntelyn toimivuutta yhtiöissä, joissa on vähän omistajia, mukaan lukien pörssiyritysten tytäryhtiöt, ole voitu miettiä riittävästi.

Toiseksi ongelmia aiheuttaa ehdotuksen mukainen lähipiiritoimien olennaisuuskriteeri. Olennaisuuskriteeri on lähtökohtaisesti tulkinnanvarainen ja sen määritelmän jättäminen oikeuskäytännön varaan voi lisätä huomattavastikin yhtiöoikeudellisia riitoja ja yhtiöiden hallinnollista taakkaa. Olennaisuuskriteerin määrittäminen corporate governance – koodissa (s. 122) sekä Finanssivalvonnan valvonnassa on ongelmallista huomioiden, että lähipiirisääntely koskisi myös ei-pörssiyrityksiä. Jos Finanssivalvonnalle annettaisiin asiassa valvontarooli, tulisi tarkentaa mitä tällainen valvonta tarkoittaa. Ei voitane ajatella, että Finanssivalvonta valvoisi lähipiiritoimien lainmukaisuutta (esim. sivuilla 123 ja 137 olevat viittaukset). Finanssivalvonta voisi tosin valvoa esimerkiksi julkistamiseen liittyviä kysymyksiä, joissa niissäkin pörssillä kuitenkin pitäisi olla ensisijainen rooli.

Toimenpiteen määritelmän osalta yhdistys kiinnittää huomiota siihen, että käytännössä aktiivisten toimenpiteiden lisäksi lähipiirisuhteissa olennaista voi olla myös yhtiön passiivisuus. Passiivisuuden osalta yhdistys huomauttaa, että ehdotettu malli, jossa toimenpiteen hyväksyminen edellyttää enemmistön sekä kaikista äänistä että lähipiirisuhteessa olemattomista antaa usein lähipiiriläiselle tosiasiallisen veto-oikeuden. Ilmeisin esimerkki passiivisuudesta on päätös olla nostamatta vahingonkorvauskannetta lähipiiriin kuuluvaa

vastaan. Tässä esimerkiksi enemmistöomistajan mahdollisuutta estää kanteen nostaminen itseään vastaan estää jo nykyisin vähemmistöllä OYL 22:7 mukaan oleva kanneoikeus. Tämä ei kuitenkaan auta muissa tilanteissa, joissa lähipiiriin kuuluva muuten estää itselleen epämieluisen päätöksen tekemisen, vaikka tästä aiheutuisi yhtiölle haittaa. Toimenpiteen käsite on ilmeisesti melko lähellä OYL 13:1.3:ssa olevaa "liiketapahtuman" määritelmää. Jos näillä tarkoitetaan samaa asiaa, olisi hyvä käyttää laissa yhdenmukaista käsitteistöä. Yhdistys pitää epäselvänä myös sitä, miten uudistus suhtautuu käytännössä hyvin yleisiin hallituksen osakeantivaltuutuksiin. Käytännössä valtuutukset annetaan usein "avoimina" siten että ne eivät sulje pois mahdollisuutta käyttää valtuutusta lähipiirille suunnattuihin anteihin. Nykytilanteessa tämä ei aiheuta ongelmaa, koska hallituksen on valtuutusta käyttäessään noudatettava yhdenvertaisuusperiaatetta, esteellisyyssäätelyä ja muita yleisiä periaatteita. Lainsäädännön tulisi myös jatkossa mahdollistaa yksinkertaiset avoimet osakeantivaltuutukset riittävä oikeussuoja kuitenkin turvaten. Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, ettei valtuutus päätöstä itseään pidettäisi lähipiiritoimena, vaan vasta hallituksen valtuutus päätöksen nojalla tekemää lopullista antipäätöstä. Tämäkin seikka olisi syytä selvittää laissa tai sen perusteluissa.

Yhdistys pitää käytännössä ongelmallisena lähipiirin määritelmän ulottamista yhtiön ja sen läheisyhtiöiden johtohenkilöiden sukulaisiin. Käytännön esimerkkinä lähipiiriin ilmeisesti kuuluisi jonkin pörssiyhtiön ruotsalaisen tytäryhtiön toimitusjohtajan vaimon Brasiliassa asuvan isän Neitsytsaarilla toimiva holdingyhtiö. Käytännössä millään yhtiöllä, ei edes suurimmilla pörssiyhtiöillä, ole mahdollista pitää kirjaa edes tällaisten sukulaisten olemassaolosta, saati niiden omistuksista tai osallisuudesta järjestelyissä. Tässä mielessä yhtäältä ehdotettu 6:16a ja toisaalta mietinnön s. 163 oleva viittaus siihen, ettei kaikkien yhtiöiden tule pitää ajanmukaista lähipiirirekisteriä on epätydyttävä, koska se jättää epäselväksi, millaisilla yhtiöillä tällainen, käytännössä hyvin hankala velvollisuus olisi. Sukulaisille itselleen ei voitane asettaa velvollisuuksia ilmoittaa omistuksistaan tai osallisuuksistaan yhtiölle, eikä yhtiön johtohenkilöillä välttämättä ole keinoja selvittää sukulaistensa omistuksia tai osallisuutta jossakin järjestelystä. Vuoden 1978 osakeyhtiölain lähipiirin määritelmä sisälsi sukulaisia ja sen soveltaminen käytännössä osoittautui jo aiemmin ongelmalliseksi. Tämä oli yksi syy lähipiirin määritelmän uudistamiselle vuoden 2006 osakeyhtiölaissa. Henkilötietojen käsittelyn tiukentunut sääntely on myös otettava huomioon sekä lainsäädännön ristiriidattomuuden että yhtiöiden toimimismahdollisuuksien kannalta. Pörssiyhtiöiden osalta tulisi erityisesti tarkentaa perusteluissa, että sääntely ei koske näiden tytäryhtiöitä.

Yhdistys toteaa, ettei mietinnössä oteta kantaa käytännössä usein ilmenevään ns. "intressijääviin"¹, tyypillisen tilanteen ollessa yrityskauppa, jossa hallituksen jäsen kuuluu sekä ostaja- että myyjäyhtiön hallitukseen vailla välitöntä henkilökohtaista intressiä asiassa. Tämä ei nykyisen lain mukaan aiheuta esteellisyyttä, mutta tilanteen ilmetessä hallituksen jäsenet usein vapaaehtoisesti jäävävät itsensä päätöksenteosta. Asiaa olisi syytä käsitellä vähintäänkin lain perusteluissa. Käytännössä yksi keskeinen kysymys intressijäävitilanteissa on, onko selvää, missä määrin muu hallitus voi kieltäytyä hallitusaineiston toimittamisesta intressijääville hallituksen jäsenelle.

Laissa tai sen perusteluissa olisi myös hyvä käsitellä yhtiöitä, joiden tavanomainen toiminta ei ole markkinaehtoista. Käytännössä tällaisia ovat erilaiset keskinäiset ja ns. mankala-yhtiöt, joiden toiminta Suomessa on varsin merkittävää. Näiden osalta ilmeisesti niiden tavanomaiseen

¹ Ks. esim. Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho: Osakeyhtiölaki I (2010), s. 440.

toimintaan kuuluvat toimet eivät olisi lähipiiritoimia, mutta asian suuren käytännön merkityksen vuoksi tämä olisi syytä nimenomaisesti todeta vähintäänkin perusteluissa.

Lain perusteluissa olisi syytä käsitellä sitä käytännössä usein esille tulevaa kysymystä, voiko työsuhde johonkin tahoon synnyttää lähipiirisuhteen. Voimassa olevassa oikeudessa pelkän työsuhteen ei ole katsottu synnyttävän yhtiöoikeudellista esteellisyyttä, mutta tätä kysymystä olisi syytä asian käytännön merkityksen vuoksi käsitellä vähintään lain perusteluissa.

Myös sitä, mitkä ovat lähipiiritoimien sääntelyn rikkomisen seuraukset, tulisi käsitellä tarkemmin. Vahingonkorvausvastuuta mietinnössä on käsitelty kattavasti, ja laki huomioi jo nyt käännetyn todistustaakan kautta lähipiiritoimet. Sen sijaan kysymys siitä, milloin lähipiirisääntelyn rikkominen voi johtaa oikeustoimen sitomattomuuteen, jää mietinnössä osin epäselväksi. Mietinnön perusteella on ilmeisesti mahdollista, että lähipiirisääntelyä rikkoen päätetty oikeustoimi ei sitoisi yhtiötä. Ilmeisesti kyseessä olisi toimivallan, muttei kelpoisuuden ylitys. Kysymystä olisi hyvä käsitellä tarkemmin lain esitöissä, varsinkin kun nykyistä osakeyhtiölakia säädetäessä oikeusepävarmuutta synnyttäviä sitomattomuusseuraamuksia pyrittiin välttämään (esimerkiksi apporttimenettelyn osalta). Myös sitä, arvioidaanko lähipiirisuhdetta ainoastaan päätöksenteon, muttei täytäntöönpanon yhteydessä, olisi hyvä käsitellä. Nykyisen sääntelyn mukaan esteellisyys vaikuttaa nimenomaisesti päätöksenteossa, muttei estä esteellistä henkilöä osallistumasta asianmukaisesti tehdyn päätöksen täytäntöönpanoon.

Teknisinä huomioina yhdistys toteaa, että ehdotetussa OYL 1:10.4:ssä pitäisi viittaa "tytäryhteisön osakkeisiin" olla "tytäryhteisön osakkeisiin tai osuuksiin" koska tytäryhteisö voi olla muukin kuin osakeyhtiö. Yhdistykselle ei ole täysin selvää, miksi ehdotetuissa OYL 5:14:ssä ja 6:4:ssä säädetään joissakin tilanteissa siitä, että osakas tai hallituksen jäsen ei saa osallistua äänestyksiin ja toisissa tilanteissa taas edellytetään enemmistöä tahoista, joilla ei ole lähipiirisuhdetta asiaan. Jos ero johtuu siitä, että halutaan todeta esimerkiksi vastuuvapauspäätöksessä, että kaikilla hallituksen jäsenillä, joita vastuuvapaus koskee, on lähipiirisuhde päätökseen (ts. hallituksen jäsenet eivät voi myöntää vastuuvapautta toisilleen), tämä olisi syytä todeta selkeämmin perusteluissa. Ehdotetun 5:14:n 2 momentin viittauksella asiamieheen ei tarkoitettane sitä, etteikö useita osakkeenomistajia edustava asiamies voisi äänestää asiassa sellaisten päämiestensä osakkeilla, joilla ei ole lähipiirisuhdetta asiaan. Yhdistyksen mukaan vaikuttaisi myös siltä, että ehdotetun OYL 6:4.3:n viimeinen lause, jonka mukaan hallituksen jäsen ei saa äänestää itseään koskevassa kanneasiassa, on tarpeeton kun päätöksen tekeminen jo edeltävän lauseen mukaan vaatii enemmistön niistä osakkeenomistajista, joilla ei ole lähipiirisuhteesta päätökseen. Yhdistykselle ei ole selvää, mitä eroa on ehdotetun 6:3:n 1 momentin "mahdollisuuksien mukaan varattu tilaisuutta" ja 2 momentin "on varattu tilaisuus" välillä. Onko niin, että lähipiiritoimesta ei voida tehdä päätöstä, jos jollakulla jäsenellä ei ole mahdollisuutta osallistua päätöksentekoon, vaikka asia olisi niin kiireellinen, että sitä ei voisi lykätä? Jos tällaista tarkoitetaan, asia olisi syytä perustella paremmin perusteluissa. Yhdistykselle ei myöskään ole selvää, mitä 6:3:n perusteluissa oleva viittaus kutsumatta jätetyn jäsenen mahdollisuuteen moittia hallituksen päätöstä viittaa. Mahdollisuus moittia hallituksen päätöksiä koskee OYL 21:3:n mukaan vain yhtiökokouksen valtuutukseen perustuvia yhtiökokouksen päätöksiä. Eri asia on, että virhe hallituksen päätöksessä saattaa muutoin johtaa hallituksen päätöksen pätemättömyyteen²

² Esim. Airaksinen – Pulkkinen – Rasinaho: Osakeyhtiölaki I (2010), s. 432.

Ehdotetun 6:7:ssä ei ole säännöstä siitä, miten toimitaan jos kaikki hallituksen jäsenet ovat lähipiirisuhteessa päätökseen. Perustelujen mukaan ilmeisesti tällöin(kin) asia tulee viedä yhtiökokouksen päätettäväksi, mutta ehdotettu sanamuoto ei vaikuttaisi tätä sallivan jättäen asian pattitilanteeseen. Vastaavasti 5 luvussa voitaisiin nimenomaisesti säätää tilanteesta, jossa kaikki osakkeenomistajat ovat lähipiirisuhteessa. Vanhastaan Suomessa on katsottu, että kaikkien osakkeenomistajien ollessa esteellisiä, ketään ei katsota esteelliseksi.

Kunnioittaen,

Suomen yhtiöoikeusyhdistys ry

Laati

Vesa Rasinaho

Micaela Thorström

Veikko Vahtera

Mikko Reinikainen